

på det ömmaste om hjertat. Man kan nemligen med säkerhet påstå att han är det bästa professorsämne, som på långliga tider uppfostrats vid någondera af våra universiteten. Då vi råkades i Köpenhamn hade jag ingen aning om att han skulle vilja söka Phil(osophiæ) pr(acticæ) professionen emedan jag trodde att han skulle få den profession till hvilken han då stod på förslag. Han har visserligen ännu ej gjort sig bekant som författare in philosophicis men jag har sett manuscripter af honom och jag känner hans filosofiska studiers allvar så väl att jag kan försäkra dig att då du får se hans specimen du ej skall jäfva mitt
10 omdöme att han är en sådan profession fullt vuxen. Han är dessutom, icke allenast för sina vid sträckta kunskaper och sitt skarpa hufvud utan ock för sin älskeliga karakter af alla som känner honom nästan afgudad och – du har bedt mig tala rent ut – jag önskar verkligen och hoppas att han blir den sannskyldige. Du talar i ditt bref om Bring och det fägnar mig att om honom, höra ditt gillande omdöme. Jag kan ej underlåta att för dig nämna att alla de studier Bring gjort in philosophicis har han gjort så godt som under Genbergs ledning. Med ett ord vi vänta oss och det med skäl något utmärkt af honom.

Afzelius, hvilken troligen söker, har jag sagt detsamma som jag nu säger dig. Få se hvem som får sysslan; lyckan träffar man. Hvad dig beträffar så har jag icke varit utan mina farhågor att du möjligen stött dig med svenska regeringen så väl för ditt medarbetarskap i Freja som för Strauss affärerna. Höga vederbörande är synnerligen i sednare fallet skuggrädda och *venerandes clerus* skulle troligen ej underlåta att på ett eller annat sätt blanda sig i saken på ett för dig obehagligt sätt. Af vetenskapligt bildade och dertill fördomsfria män tror jag ej att du hade att befara det ringaste.

Den upprigtighet med hvilken du skrifer till mig fordrar af mig ytterligare upprigtighet. Du skrifer att Du möjligen skulle bli en orolig gäst i Lund och att du der skulle kunna trifvas en tre à fyra år. En så kort tid skulle ej förnöja våra anspråk på dig: ty vi önskade oss en hel mansålder af *ändlös* verksamhet för ett studium som beklagligtvis är helt och hållet på förfall hos oss.

Jag skrifer dessa rader i största hast; mera en annan gång. Jag hoppas att du vänligen upptar hvad jag här skrifer, och att du ej bortglömmer din tillgifne vän

C. A. Hagberg

40 Lund, d. 3 Juni 1843. –

71 J. V. SNELLMAN – P. E. BERGFALK 5.VI 1843, KONCEPT

HUB, JVS handskriftssamling

Försäkran om den / sällsynta / glädje / Brors Bref skänkt mig lämnar jag för att framföra de mest tillgifna tacksägelser.

50

Ungefär Svar till Bergfalk 1843.

Sit ita

Hvad jag har att såsom bemötande andraga är följande: boken är i

sanning icke skrifven för vetenskapsmannen *ex professo*, utan för den litterärt bildade allmänheten öfverhufvud. ||Skäl för ett sådant företag gifva sig sjelfva.|| *Beviset* för hvad den innehåller *måste* derföre ofta vara bristfälligt, ja i den finnas ställen, der jag med afsigt på erfarenhetens räkning smugit mig till medgifvanden, hvilka jag sedan begagnat för filosofiens. Orsaken till detta förfarande har varit min oförmåga att öfverallt gifva den filosofiska bevisningen en klarhet nog fattlig och en drägt nog ledig, för att fångla och tillfredsställa läsarens uppmärksamhet. Hvad Bror nu behagar kalla min »lätthet att författa» har, jag försäkrar det, varit ett tungt arbete. N. B. På nu ifrågavarande 19 Ark arbetade jag med ett par veckors afbrott i nära nio månaders tid med en ansträngning, som äfven lekamligen medtog mina krafter. Jag hade redan 1840 tryckt en kompendiös Rättslära, som icke blott är ett sammandrag af Hegels'. ||Derförinnan hade jag utom Tysk filosofisk Statsrätt läsit Hallam, Guizot öfver Eng(elska) konstitutionen, Michelet (Fransosen) m. fl. smärre skrifter.|| År 1841 sysselsatte jag mig med att utreda den sedliga handlingens och världshistoriens betydelse för Andens Sjelfmedvetande och frihet öfverhufvud (framställt uti en skrift på Tyska språket öfver »Personlighetens Idee») och på samma tid af särskildt intresse läsit Rousseau, Montesquieu, Machiavellis alla arbeten, skrifter af Madame Staël och Benj. Constant. Under båda åren hade jag dessutom mycket sysselsatt mig med politik för dagen. N. B. Vittnar nu det hela om »en ädel och frisinnad anda», som Bror förklarar, så hoppas jag att dess inverkan på publiken skall blifva derefter. Inger det tillika betänksamhet vid stråfvandet att verka i denna anda, emedan mycket förnuft redan är nedlagt i det som är, så anser jag detta för en vinst. Förmår det speciela icke öfverallt gifva öfvertygelse utan blott väcka tvifvel genom att framdraga en ny sida af saken, så är derpå föga förloradt.

En annan sak är vetenskapsmannens förhållande till boken. Han må i den sakna bevisning; men konsekvens i yrkanden får der icke saknas. Oaktadt Brors anmärkningar vidhåller jag ännu mitt hopp att denna finnes. Men till samstämmighet med Hegel känner jag mig icke förbunden. Jag har sid(orna) 444, 445, förkastat hans åsigt af världshistorien, som förleddes honom att säga: »hon synes vara vid sitt mål, der -- Anden är verklig såsom Ande». Ty hela denna åsigt om ett mål för världshistorien anser jag för en inkonsequens hos Hegel. Deraf följer också att ofullkomligheten och det onda öfverhufvud icke hörer världshistorien till utan till de förgängliga nationernas och individernas historia.

Bror anmärker derföre med fullt skäl, att jag drifvit Hegels sats om det verkligas och förnuftigas identitet längre än han sjelf. Hvad Bror invänder mot behörigheten häraf förfaller i min tanka, om jag aldrig förnekat en utveckling till fullkomligare uttryck af Andens väsende i *nationers* och *individens* lif. Ty på anförda ställen sid 35, 296 och 445 har jag talat om menskligheten och världshistorien. Och menskligheten är i varje Nu, icke såsom summan af en serie. Skulle jag lärt att någon sats, någon menniskoandens skapelse evigt består såsom det sanna *uttrycket*, då hade jag äfven här vederlagt mig sjelf. Men all form förgår och Anden *består* likväl i denna process, är lika evig och sann i hvarje form. Derföre är hans bestånd icke det Ändligas, utan dettas förgänglighet, bestående utveckling. Uti intet annat än i denna utveckling förmår jag finna sanning och rätt på jorden, i ingen sats, ingen lag, ingen sed. »Att» Sanning och Rätt äro, detta gäller; men de äro båda i detta »att» blott menade, ty »Hvad» sanning och rätt äro? derpå skall

hvarje stund i evigheters evighet gifva ett nytt svar; och att svaret alltid gifvas, måste gifvas, detta bevisar sanningens och det rättas eviga närvaro. Det fullkomliga uttrycket finnas aldrig och alltid; det är en reflexionens sak att sätta det än här än der. Alderdomen har alltid insett att tiderna blifva värre; ungdomen påstår tvärtom.

Men att sjelfva denna håg att söka fullkomlighet är ett nödvändigt moment, detta har jag ej förnekat. Den sammanfaller med Subjektivitetens öfverhufvud. Utan denna vore verldshistorien blott naturnödvändighet. Utan sträfvande till fullkomlighet skulle icke, fri andlig utveckling finnas. Men det är såsom sådant *denna* individs *denna* nations, 10 *detta* tidevarfs sträfvande. Dessa förgås alla; och det är i sanning detta sträfvandes betydelse: att vara hvad Hegel kallar upphäfvets moment, så att det eviga här finnes för vetandet icke i det objektiva såsom sådant, såsom denna individs eller nations görande.

Utan att saken så fattas, kan det icke göras en tänkande man) begripligt, att någonsin sanning och rätt funnits på jorden. All rättsbestämning, så väl naturrättens som den positiva lagens är ju en försvinnande, ändlig form. Seden öfverhufvud såsom bådads fyllnad är lika vacklande. Vill man här hjälpa sig med den gamla nödfalls 20 försäkran, att *menniskan* blott ofullkomligt, till en viss grad vet det rätta, så kan hon också icke göras ansvarig för sina handlingar, i hvilka aldrig äro med det verkligen Rätta öfverensstämmande. Minst kan teologen stadna vid läran, att den af Gud uppenbarade lagen på sätt och vis skulle uttala det Rätta. Finnes åter Rätt på jorden, så finnes det blott i hvarje nations vetande och sed. Och lagen, som uttalar denna, måste väl få gälla för Rätt, så länge hvad hon bjuder gäller för god sed. Härifrån finnes för mig ingen appell. Säg, att hos en nation ett enda lagstadgande, som sålunda gäller för rätt och i seden lefver, likväl i sig 30 sjelf är orätt, så kan detsamma sägas om alla. Ty alla skola de en dag falla för »det fullkomligare», utan att detta fullkomliga har ett fullkomligare bestånd än de förra. Derföre yrkar jag, att det är individens ovilkorliga pligt att böja sig under lagen (jag vill ej förmoda, att Bror tillåter honom annat, äfven om *han* skulle inse, d. ä. tycka, men, att lagen är oförnuftig); men gör han det ej af öfvertygelse, så må han söka arbeta på lagens upphäfvande (sid 28) då framgången visar att *hans* insigt äfven varit förnuftig, och att den nation, som tillåter lagens afskaffande, icke mera i vetande och sed erkänner den skrifna bokstafven (sid. 90). Jag säger så ingenstädes att individen bör resignera under det oförnuftiga, utan han bör taga *sitt* förnuft tillfånga, 40 erkännande det allmänna förnuftet i nationalviljan vara något litet förmer. Motsägelse *häri* kan jag häri icke finna. Förkastas en lag, så bevisar det, att han för nationen är blott död bokstaf, icke har rot i dess vetande och sed. Fråga kan blott uppstå: om han redan är död 30 sekunder före förkastandet, då han ännu måste åtlydas? – Dess besvarande lemnar jag åt den sådant roar. Jag har haft för systemål att utveckla den medborgerliga lagens *begrepp*.

Och då detta, såsom jag visat, innebär, att lagen verkligen uttalar det Rätta, så måste äfven ett lagstadgande, som icke blott är bokstaf, utan i en nations vetande och sed lefver och gäller vara »rättvist». Det må i 50 jemförelse med en annan tids lagstiftning vara ofullkomligt, ändamålsvidrig etc. men öfverensstämmande med det rätta och således för sin tid »ändamålsenligt» måste det vara, om eljest lagen uttalar det Rätta.

Så vill jag väl ej påstå, att det lyckats mig visa trældomens nödvändighet för sin tid, så mycket mindre som det väsendtliga af beviset tillhör Montesquieu, men jag är fort öfvertygad, att institutionen för

sin tid varit lika förnuftig och rättvis som t. ex. tjenstehjonsstadgan i Sverige. ||Det skulle vara illa bestäldt om naturrätten icke varit gällande, förrän trälldomen försvann bland en del Europas folk ja till och med förrän den ena eller andra skribenten sammanskrifvit en naturrätt.|| Att denna blott yrkar »personlig frihet öfverhufvud», derom kan i min tanke ingen fråga uppstå. Soldatens personliga frihet har i fält icke många attributer, att icke tala om fångens. Naturrätten ger intet berättigande ens till den sednares fängslande. Och jag vågar tro att detta likväl vanligen sker just för att förverkliga den personliga friheten. Är så, så finner jag ej att t. ex. trälldomen icke kunnat vara nödvändig för samma ändamål. Hegel (i hans Phænomenologie) anser den för ett nödvändigt moment i frihetens utveckling öfverhufvud, så äfven för trälen, som »durch die Furht des Herrn den Anfang der Weisheit macht» N. B. Detta, likasom barnets ofrihets tillstånd, är, det medges, ett ofullkomlighetens tillstånd N. B. i nationens (individens) historiska lif, såsom ett försvinnande moment i världshistorien öfverhufvud. Men hvarje kommande moment är likaså ofullkomligt; och likväl lefver det Rätta lika totalt närvarande i hvarje af dem. Ty såsom sagdt: eljest finnes det Rätta icke på jorden, och om det finnes i himmelen eller ej är oss temligen likgiltigt; i händelse det icke der äfven evinnerligen utvecklar sig. ||Jag är fullkomligt ense med Bror att ingen stat funnits utan personlig frihet (för någon av dess medlemmar); men detta synes mig vara ett faktiskt bevis, att personlig frihet funnits förrän naturrättens vetenskap. Då jag säger: »vår tid fordrar den för alla», så innebär det: detta är nu naturrätt.||

Jag vet icke, om jag lyckats häfva Brors dubier i afseende å min uppfattning af lagen. Det är föga troligt, att det här på några rader kunnat ske med större framgång än i min bok. Lättare skall det hoppas jag blifva mig att förklara, hvad Bror ansett för motsägelse och inkonsequens, ty jag har här fasta uttryck att hålla mig vid.

För det första finner jag med någon förundran, att Bror anser mig sid. 89 hafva yrkat, att »ingen lag» utgör ett band på friheten. Mig har det aldrig fallit in, att icke *lagen* såsom *naturnödvändighet* icke är frihet. Friheten vore sjelf naturnödvändighet, om hon vore *gifven*, icke sitt eget verk, *causa sui*. Detta insåg redan Spinoza, som derföre tilldelade frihet i viljan endast åt Gud. Fichte ställde den frågan på sin spets, så att sedan dess ingen filosof af lagom värde sökt göra någon annan frihet begriplig. Så har också jag uppfattat friheten, och försökt dess deduktion uti på Tyska Språket utgifven skrift »Vers<uch> etc.» I denna frihetens sjelskapelse är det det objektiva, att anden sjelf skapar lagen för sin utveckling. Funnes nu en samhällsordning gällande för alla folk och alla tider, så vore denna frihet ingen. Ty all fri utveckling för Anden vore dermed afskuren. Hon skulle lefva som lifvet i plantan, ständigt reproducerande samma former. D. ä. friheten vore precis detsamma som naturnödvändighet. Detta har jag påstått sid. 343, utan att jag derigenom tror mig hafva nekat frihetens bestånd jemte positiv lag, frihetens eget verk. På den »eklatanta» saken torde vara onödigt att förlora flera ord.

Svårare blir det mig kanske att tillfredsställa Bror i afseende på den politiska friheten. Jag fann att sjelfva Montesquieu i stället för att definiera den exponerade Engelska konstitutionen. Få efter honom hafva försökt en definition. Bland dessa få är Guizot, som just med ledning af politiska frihetens utveckling i England för dess tillvaro fordrar 1:o politisk lag 2:o garantier. Men då man kommer till dessa garantier så äro de åter politisk lag: nemligen parlamentets berättigan-

den. Jag som med lag förstår icke bokstafven utan gällande lag definierade derföre enkelt: »politisk lag ger politisk frihet» (sid. 326). Men tillade jag: » *vår tid* fordrar politisk frihet för alla statens medlemmar; derföre får lagen icke vara ett privilegium» (sid 330). ||Jag erkänner denna fordran berättigad emedan en sådan lag uttalar den politiska friheten *såsom nationens* – sid. 345. Men jag bestämmer Lagens innehåll så: »att den endast bör gifva alla lika rättighet att *kunna* hinna till politisk verksamhet.» Ty hvarken kunna alla (quinnor och barn) omedelbart vara verksamma för staten, eller kan allas verksamhet vara jemnlik. Och då något vilkor för denna statueras så / måste / är / det vara »bildning». Ty endast så blir den frihet lagen ger individen sedlig frihet. – Längre har *vår tid* icke hunnit, och längre vill jag ej gå, emedan i min tanka här är gränsen mot folkyrans frihet.|| En i sådan lag uttalad frihet kallade jag politisk jemnlighet, och jag säger samma sid 345 expressis verbis att det är om denna jag i det följande talar. Sid 355 (föregående) talar jag om den politiska lagens nödvändighet öfverhufvud för den politiska frihetens tillvaro, och söker visa, att hvad man kallar en enväldig monarki *icke är envælde*, om politiska lagar finnas. Följande språkbruket har jag likväl genom denna inskränkning skiljt mellan envælde och despotism.

Sid(orna) 336, 345, 346, talas om denna samma politiska frihet förverkligad såsom demokrati, hvilken jag karakteriserar såsom innebärande *politisk verksamhet* (icke blott *berättigande att hinna dertill*) för hvar och en medlem af nationen (Quinnor och barn menar jag då icke). Men jag säger ju uttryckligen att detta är något *för begreppets bestämmande likgiltigt*, så länge icke hvar och en kan ega precis samma verksamhet. Ty då fodras ännu för olika verksamhet vissa kvalifikation, och dessas summa, blir alltid bildningen, som öfverallt vet att skaffa sig gehör. Jag lemnar derföre detta derhän. Om hvar och en, d. ä. en stor del eger politisk verksamhet eller blott en ringare del, under det alla äro berättigade att genom eget arbete komma att tillhöra denna del, så är detta detsamma. I båda fallen finnes endast berättigande att tillhöra de politiskt verksamma. Begreppet kan ej bestämmas efter antalet.

En annan sak än allt detta är bestämmandet af den verksamhet hvartill den politiska lagen berättigar. Jag har sagt: all politisk verksamhet är lagstiftande och verkställande, och med mängden erkännt att båda funktionerna böra åtskiljas. Detta sednare förnämligast på den grund, att nationens »bildning» (/ vetande / och sed /) lättast gör sig i dess institutioner gällande, samt sjelfva detta faktum bringas till dess medvetande. Det är också isynnerhet vinnandet af detta medvetande jag finner val af representanter och valrättighetens största möjliga utsträckning ega betydelse. Fruktarna af utsträckningen röjas i min tanka mindre i lagstiftningen än i ett förhöjdt nationalmedvetande som höjer hvarje individs verksamhet både i familj, medborg(ar) samhäll(e) och stat. Visserligen innefatta denna statsmakternas bestämda åtskilnad, hvad Guizot kallat »garantier»; hvilka likväl icke blott såsom utgöras af lagstift(ande) församlingens eller representationens tillvaro, utan just finnas i nationens nämnda högre medvetande. Det är också tydligt att Montesquieu velat säga: denna statsmakternas delning är politisk frihet. Som definition duger det dock icke. Ty *vår tid* vore föga belåten med en aristokrati af denna art. Och man kan påstå, att den varit den olyckligaste form af politisk frihet i alla tider. För den ville jag icke lemna rum i min definition; men väl för monarkien, – som der rymmes med undantag för monarkens verksam-

het. – Men väl hade jag bordt bestämdare än som skett utmärka att på anfördt sätt, en *garanti* finnes för lagstiftningens bestånd, som afvärjer nödvändigheten att gripa till svärdet. Denna underlåtenhet anser jag för väsendtligt fel.

Men att det anförda skulle innefatta någon inkonsequens, det kan jag icke medgifva. Bror citerar äfven sid 370, der jag talar om sagda höjda nationalmedvetande och tillägger, »detta medvetande är en politisk frihet». Visserligen: ty jag upprepar det: lagen är icke papper och trycksvärta, utan finnes i nationens medvetande, och der lagen gäller, är verklig, finnes icke blott medvetande *om* densamma utan den *är* detta medvetande om den politiska friheten såsom nationens. 10

Utän motsägelse lemnar jag gerna, att Bror finner Hegels Rättsfilosofi lättare att förstå än min skrift. Ty jag antager då Brors mening vara, att den innehåller skarpere bestämmingar. I en skrift för den stora allmänheten *måste* detta till en del uppoffras. Också / vågar jag / tro / att Hegels Rättsfilosofi för denna allmänhet ännu länge skall tillhöra »Græca» – ja det egentligen skarpa ännu pröfva mången vetenskapsmans förmåga. ||Så för exempel i det mest konkreta definitionen på Stat §§ 257 och 258. Går man till det abstrakta, t. ex. till »viljans» och »Frihetens» bestämmande i Inledningen så menar jag detta skall fordra kunskap om hela Systemet för att förstås.|| Dessutom tar jag mig friheten fråga: Hvad innehåller Hegels lära om den positiva lagen och medborgerliga samhället? Huru lyder hans definition på politisk frihet? – Men detta derhän. Det hjälper mig icke. Som jag vill erinra mig har jag redan medgifvit, att sista Afdelningen, Läran om staten, isynnerhet saknar klarhet i anordningen. Men att jag öfverallt vetat hvad jag skrivit och derpå användt möda och arbete det vågar jag äfven upprepadt försäkra, och hoppas i ofvan afhandlade punkter i någon mon hafva ytterligare rättfärdigadt denna försäkran. 20

30

72 A. I. ARWIDSSON – J. V. SNELLMAN 9.VI 1843 HUB, JVS handskriftssamling

Stockholm d. 9 Juni 1843.

Heders Broder Snellman!

Hæggström har meddelat mig ditt bref till honom, och bedt mig skriva till dig. Detta är skälet, hvarföre jag närmare blandar mig i dina angelägenheter. 40

Du påminner dig, att jag, vid din återkomst från Tyskland, uppmanade dig, att söka en akademisk tjänst härstädes. Du svarade, att du ansåg dig pligtig det gamla fosterlandet den erkänsla, att uppoffra dina krafter för detsamma, och jag nödgades gilla dina åsichter. – Du vet dessutom, att politiken utgör vår tids både häf- och balancer-stång. Den ena lyftar dermed ofantliga tyngder; den andra dansar pajazzo med densamma. Uti denna tidehvarfvets stora rörelse tänka vi olika; men detta hindrar mig icke, att värdera dina många och stora förtjenster. Detta har förmått mig, att, dig ovetande, kanske äfven mot din önskan, både muntligen och skriftligen orda för dem, på hvilka jag trott mig kunna verka, att de borde tillse, det du blefve fästad vid universitetet. Detta mitt objudna, ehuru välmenta inmängande i dina affärer, föranleder mig, att yttra mig om din ställning der borta, hvilket 50